

DIVERSE MEDIAWERELDEN

Hedendaagse reflecties gebaseerd
op het onderzoek van Frieda Saeys

Sofie Van Bauwel, Elke Van Damme & Hans Verstraeten (Eds.)



ACADEMIA
PRESS

Een uitgave van

© Academia Press Wetenschappelijke Uitgeverij

Eekhout 2

9000 Gent

Tel. 09/233 80 88

Fax 09/233 14 09

Info@academiapress.be

www.academiapress.be

De uitgaven van Academia Press worden verdeeld door:

J. Story-Scientia nv Wetenschappelijke Boekhandel

Sint-Kwintensberg 87

9000 Gent

Tel. 09/225 57 57

Fax 09/233 14 09

Info@story.be

www.story.be

Ef & Ef

Eind 36

NL-6017 BH Thorn

Tel. 0475 561501

Fax 0475 561660

Sofie Van Bauwel, Elke Van Damme & Hans Verstraeten (Eds.)

Diverse mediawerelden

Hedendaagse reflecties gebaseerd op het onderzoek van Frieda Saeys

Gent, Academia Press, 2010, V + 340 p.

ISBN 978 90 382 1534 1

D/2010/4804/27

NUR1 810

U 1386

De meeste merknamen (voluit of afkortingen) die in dit boek voorkomen zijn geregistreerd en worden als dusdanig aangeduid. Waar dit niet is gebeurd wordt uitgegaan van het wetenschappelijk citatieprincipe. De uitgever verklaart op generlei wijze gebruik te willen maken van of zich te associëren met de merken die in dit boek worden gebruikt. Dit boek heeft tot doel een kritisch en wetenschappelijk betoog te brengen bij de behandelde onderwerpen en staat los van alle eventuele commerciële bijbedoelingen. Eventuele nadelige gevolgen voortvloeiend uit het gebruik van onderwerpen voorkomend in dit boek kunnen niet aan de uitgever worden toegeschreven.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of vermenigvuldigd door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord Hans Verstraeten	III
Nationaal beleid	1
Public broadcasting in Belgium in the 21st century Frédéric Antoine, Frieda Saeys (†), Dieter Grammens and Elke Van Damme	3
Vragen over het beleid van de openbare televisie omroep in Vlaanderen Els De Bens en Karin Raeymaeckers	25
La télévision de service public et la tentation de mimétisme de la programmation: le cas de la RTBF Frédéric Antoine	39
'Geene censuurwet' Over het ontstaan van de Filmwet Vandervelde en de werking van de Belgische Filmkeuringscommissie (1912-2003) Daniel Biltereyst en Liesbet Depauw	51
Reclame in audiovisuele media gericht op kinderen Nieuwe regels, ander toezicht? Hannes Cannie en Dirk Voorhoof	77
De digitalisering en de verspreiding van het televisieaanbod in Vlaanderen Erik Dejonghe en Lieven De Marez	107
Small = beautiful? Een exploratief onderzoek naar de sociale en culturele meerwaarde van community radio in Vlaanderen Tom Evens	137
Internationaal beleid	159
Engine of content diversity: a brief chronicle of communication satellite policies David H. Ostroff	161
De samenwerking tussen UNESCO en Microsoft: een kritische blik/reflectie Veva Leye	175
De impact van het Federaal Grondwettelijk Hof op de omroepwetgeving in de Bondsrepubliek Duitsland Guido Ros	195

Diversiteit en minderheden	209
Media en etnisch-culturele minderheden in de Lage Landen: trends in 15 jaar onderzoek	
Leen d'Haenens, Hatim El Sghiar en Sofie Golaszewski	211
'Minority Report': Ethnic Minorities' Diasporic News Consumption and News Reading	
Ilse Devroe, Olivier Driessens and Hans Verstraeten	233
Diversity in journalism practice: alternative sources and minority professionals	
Cilia Willem and Marieke Rodenburg	251
Gender en feministische media studies	267
Werkende vrouwen op het scherm.	
Beeldvorming van arbeid in informatieve televisieprogramma's	
Magda Michielsens	269
Genderrepresentatie in kinderprogramma's op de Belgische televisie: een kwantitatieve inhoudsanalyse	
Dieter Grammens en Sofie Van Bauwel	287
'Soap skilled teenagers': een casestudie naar gender en seksuele discourses in de Amerikaanse populaire tienerserie <i>One Tree Hill</i>	
Elke Van Damme	305
Biografie auteurs	319
Index	327

Voorwoord

Van alle ‘voorwoorden’ die ik ooit heb geschreven, is dit ongetwijfeld het moeilijkste. Ik wil graag bekennen dat ik dit de voorbije weken meer dan eens van mij heb afgeschoven. Er was altijd wel iets waardoor ik mezelf kon wijsmaken dat ik er geen tijd voor had. Maar nu weet ik dat dit enkel een flauw excuus was. De echte reden was geen tijdsgebrek, maar gewoon: het is me te moeilijk, waar moet ik de woorden vinden om dit voorwoord te schrijven.

Enige tijd geleden schreef ik samen met Frieda Saeys het voorwoord voor het boek naar aanleiding van het emeritaat van collega Els De Bens. Ik schreef toen de basisversie en Frieda vulde dat dan aan. Zo’n voorwoord schrijven was niet alleen zeer boeiend maar gewoon ook zeer leuk om te doen. De woorden kwamen toen als vanzelf. Dit voorwoord is echter iets heel anders. Een voorwoord voor een collega die door haar vroegtijdig overlijden niet eens de kans heeft gekregen om op emeritaat te gaan. En wat voor een collega... Waar moet ik de woorden vinden? Misschien bij Frieda zelf...

Frieda studeerde in 1971 af als ‘Licentiaat in de Pers- en Communicatiewetenschap’, zoals dat toen nog heette. In november van datzelfde jaar werd ze aangesteld als voltijds assistent, wat in 1978 uitmondde in haar doctoraat met als thema ‘Het privé-leven in de informatie- en communicatiemediæ. De functie van ethische en deontologische normen’. Een onderzoeksthema dat de daarop volgende jaren als maar actueler werd. Het geeft tevens ook mooi aan hoe bij Frieda reeds vanaf het prille begin van haar academische loopbaan wetenschappelijk onderzoek en maatschappelijke betrokkenheid voortdurend met elkaar verweven waren. In 1986 werd ze dan voltijds docent met een wel erg zware en heterogene leeropdracht, bestaande uit drie aandachtspunten: encyclopedie en methodologie, theoretische en structurele aspecten van de audiovisuele mediæ en beroepstechnieken met betrekking tot de audiovisuele mediæ. Deze drie invalshoeken lieten haar toe om in haar onderwijs het overbrengen van kennis, onderzoekstechnieken en praktische vaardigheden met elkaar in verband te brengen. Dit laatste realiseerde ze vooral door de uitbouw van het audiovisueel centrum van de vakgroep, waarvan Frieda de oprichtster en grote bezieler was. Niet alleen bij haar theoretische cursussen, maar ook bij de meer praktijkgerichte opleidingsonderdelen zette ze haar studenten voortdurend aan tot maatschappelijke discussie en ethische reflectie. In datzelfde jaar 1986 werd Frieda ook ‘Directeur-Diensthofd van het Seminarie voor Informatiemediæ’ (toen nog ressorterend onder de faculteit Rechtsgeleerdheid), wat we vandaag de dag vakgroepproorzitter zouden noemen. Deze functie van vakgroepproorzitter heeft ze ook tien jaar later, van 1996 tot 2001, nogmaals op zich genomen. Dit geeft zeer duidelijk aan hoe belangrijk Frieda Saeys is geweest voor de uitbouw van de vakgroep. Maar haar onderwijskwaliteiten werden niet alleen door onze eigen universiteit, maar ook

door andere onderwijsinstellingen gewaardeerd: Frieda was zowel aan de Katholieke Universiteit Leuven, als aan het Hoger Architectuurinstituut St. Lucas en het Instituut Administratie en Universiteit gastdocent.

Op onderzoeksvlak heeft Frieda zich niet alleen toegelegd op de problematiek van de structuren van de audiovisuele media, maar van zodra ze daar de mogelijkheid voor had, heeft Frieda zich meer en meer gespecialiseerd in de diversiteitsproblematiek. Vandaar dat we het begrip diversiteit ook als kernwoord in de titel van dit boek hebben opgenomen. ‘Eén van de belangrijkste thema’s in mijn onderzoek en mijn onderwijs was steeds de relatie tussen media en bepaalde subgroepen in de maatschappij’, schrijft Frieda zelf in haar wetenschappelijk dossier. En zeer terecht. Dit concretiseerde zich in twee onderzoeklijnen: enerzijds de problematiek van de media en etnische minderheden (in samenwerking met Leen d’Haenens), anderzijds de problematiek van media en gender (in samenwerking met Marysa Demoor en Magda Michielsens). Frieda was niet alleen stichtend lid van het Centrum voor Genderstudies, maar ze heeft tevens de basis gelegd voor de cursus ‘Media en Gender’. Deze cursus zouden we, bij wijze van hommage aan Frieda, in ons opleidingsaanbod zeker en vast willen behouden.

Maar die aandacht voor diversiteit was bij Frieda nog gekoppeld aan iets anders dat zeer kenmerkend was voor haar: diversiteit is slechts mogelijk als mensen inderdaad ‘hun eigen gedacht zeggen’. Onze universiteit heeft als motto ‘Durf Denken’. Dat deed Frieda zeker en vast. Maar ze voegde daar nog iets zeer belangrijks aan toe: je moet niet alleen durven denken, je moet ook durven zeggen wat je denkt. En je moet dat vooral doen op die plaatsen en vergaderingen waar het moet gezegd worden: op vakgroepzalen, faculteitsraden en onderzoeksraden. En dus niet alleen in de wandelgangen van die bijeenkomsten. En dat deed ze als geen ander. Ik herinner me nog gesprekken met haar in de wandelgangen van een congres in Nederland, waarbij ze haar bekommernis en kritiek uitsprak over de steeds toenemende bureaucratisering van het universitaire onderwijs. Maar enkele dagen later bracht ze die bekommernis ook ten berde op de faculteitsraad waar ze op een zeer strijdlustige manier opriep dat het hoog tijd werd dat we als proffen in staking zouden gaan. Zo zouden er meer collega’s moeten zijn.

Diezelfde diversiteit vinden we ook terug in de onderzoeksbelangstelling van Frieda. Het is dan ook rond deze verscheidenheid van onderzoeks invalshoeken dat we dit huldeboek hebben opgebouwd. De eerste twee delen van dit boek spitsen zich toe op de studie van de audiovisuele mediastructuren en de mediabeleidsproblemen daaraan verbonden, zowel in nationaal (hoofdstuk 1) als in internationaal opzicht (hoofdstuk 2). Een zeer groot deel van de onderwijs- en onderzoeksactiviteiten van Frieda had immers daarop betrekking. De bijdrage ‘Public broadcasting in Belgium in the 21st century’, waarmee dit boek aanvangt, is trouwens een tekst die Frieda, in samenwerking met Frédéric Antoine, Dieter Grammens en Elke Van Damme, net voor haar overlijden heeft afgewerkt. De publicatie van deze bijdrage kan dan ook als een postuum eerbetoon aan haar onderzoekswerk beschouwd worden. Maar de onderzoeksbelangstelling van Frieda ging veel verder dan dat. Dit moge blijken uit de twee daarop volgende hoofdstukken. In deel drie hebben

we een aantal bijdragen bij elkaar gebracht die zich focussen op de problematiek rond media en etnische minderheden. Dit onderzoeksthema werd door Frieda Saeys als één van de eersten in Vlaanderen op de onderzoeksagenda geplaatst en wel op een dusdanige wijze dat we vandaag met recht en reden over een onderzoekstraditie kunnen spreken. In het laatste deel tenslotte hebben we een aantal bijdragen gebundeld die betrekking hebben op de relatie tussen gender en media. Binnen het Vlaamse academisch landschap was Frieda immers de eerste om dit onderzoeksdomein te betreden.

Dat Frieda bij de uitbouw van deze diverse onderzoeksaspecten samenwerkte met verschillende collega's van de vakgroep blijkt uit het feit dat heel veel collega's onmiddellijk bereid waren om aan dit boek mee te werken. Maar Frieda werkte ook regelmatig samen met mensen van andere universiteiten. Vandaar dat ook Frédéric Antoine uit het Franstalig landsgedeelte en David H. Ostroff uit de Verenigde Staten een bijdrage hebben geleverd.

Uiteraard wens ik al de mensen die aan dit boek hebben meegewerkt van harte te bedanken. Ook een welgemeend dankuwel voor Sylvia Van Peteghem voor het aanleveren van de mooie foto's. Een speciaal woord van dank zeker ook voor Sofie Van Bauwel en Elke Van Damme, zonder wiens inspanningen dit boek er nooit zou gekomen zijn. Maar, in naam van alle leden van de vakgroep, gaat onze belangrijkste bedanking uit naar zij die er niet meer is: Frieda, onze collega. En wat voor een collega...

Hans Verstraeten